

УДК 378.091.33:004 738.5

Володимир Варенко,
доцент кафедри історії та культурології
Національного авіаційного університету

Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх документознавців на прикладі дисципліни "Інформаційно-аналітична діяльність"

У статті розглядаються питання впровадження компетентнісного підходу до підготовки майбутніх документознавців на прикладі вивчення дисципліни "Інформаційно-аналітична діяльність".

Ключові слова: компетенція, компетентнісний підхід, фахова підготовка, інформаційно-аналітична діяльність.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальних цивілізаційних змін, непрогнозованого розвитку подій і явищ змінюються вимоги до фахової підготовки тих чи інших спеціалістів, їхніх знань і компетенцій. У минулому залишається просте нагромадження студентами знань та предметних умінь і навичок (так звана предметноцентрична модель "знаннєвої педагогіки"), а нагальною стає проблема підготовки фахівця, конкурентноспроможного на ринку праці, компетентного, який вільно володіє професією та орієнтується в суміжних галузях діяльності, готового до постійного зростання професіоналізму, соціальної та професійної мобільності. Одним із шляхів вирішення зазначеної проблеми є оновлення вищої освіти, перенесення уваги з процесу навчання на його результат, орієнтація змісту й організації навчання на компетентнісний підхід і пошук ефективних механізмів його запровадження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Впровадження компетентнісного підходу в педагогічну освітню практику протягом останніх 10—15 років є процесом об'єктивним і надзвичайно актуальним. Тому вченими і науковцями ця проблема висвітлювалася досить часто. Варто згадати дослідження М. Артёмової, Н. Бібік, Г. Гавришак, І. Драча, І. Зимньої, І. Зязюна, Я. Кодлюк, О. Локшиної, Н. Нагорної, О. Овчарук, М. Слободяника, О. Савченко, Г. Терещук, А. Хуторського та інших. Зупинимось на деяких працях докладніше.

На думку І. Зязюна, "головною метою вищої освіти має бути становлення цілісної і цілеспрямованої особистості, готової до вільного гуманістично орієнтованого вибору і індивідуального інтелектуального зусилля, що володіє багатofункціональними компетентностями" [2, с. 13].

О. Савченко вважає, що загальною ідеєю компетентнісного підходу є компетентнісно-орієнтована освіта, яка спрямована на комплексне засвоєння знань та способів практичної діяльності, завдяки яким людина успішно реалізує себе в різних галузях своєї діяльності. На думку дослідниці, компетентний фахівець відрізняється від кваліфікованого тим, що він:

- реалізує у своїй роботі професійні знання, уміння та навички;
- завжди саморозвивається та виходить за межі своєї дисципліни;
- вважає свою професію великою цінністю [4, с. 16].

Н. Бібік наголошує на необхідності переходу в навчання "з процесу на результат в діяльнісному вимірі, забезпечення спроможності випускника відповідати новим запи-

там ринку, мати відповідний потенціал для практичного розв'язання життєвих проблем, пошуку свого "Я" у професії" [3, с. 45].

Сьогодні формування освітніх цілей, слушно зазначає О. Овчарук, відбувається не на рівні держав, а на міждержавному, міжнаціональному рівнях, коли основні пріоритети й цілі освіти проголошуються в міжнародних конвенціях та документах і є стратегічними орієнтирами міжнародної спільноти. Саме тому, на думку автора, важливим нині є не тільки вміння оперувати власними знаннями, а й *бути готовим змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя* [3, с. 6].

На думку М. Артёмової, в Україні серед ключових компетентностей, які сьогодні визначені як орієнтири для виявлення результативності освітнього процесу, є: *навчальна, соціальна, компетентність з інформаційних та комунікаційних технологій, економічна (підприємницька), загальнокультурна, валеологічно-оздоровча та громадянська.*

Науковець визначає "компетентність" як інтегровану характеристику якостей особистості, результат підготовки випускника вищого навчального закладу для виконання діяльності в певних професійних та соціально-особистісних предметних сферах (компетенціях), який визначається необхідним обсягом і рівнем знань та досвіду в певному виді діяльності. Отже, *професійна компетентність* — це базова характеристика діяльності фахівця, яка увібрала як змістовий (знання), так і процесуальний (уміння) компоненти, і має головні суттєві ознаки, а саме: мобільність знань, гнучкість методів професійної діяльності та критичність мислення [1, с. 32].

М. Слободяник зосереджує увагу на *компетентнісному підході* як найважливішому чиннику удосконалення підготовки майбутніх документознавців. Зокрема, він поділяє фахові компетентності на ключові та професійні. Серед ключових виділяються: соціальні, культуротворчі, комунікаційні, що пов'язані з інформацією, мотивація до безперервного навчання. *Професійні компетентності* поділяються автором на управлінські, організаційні, інноваційні, технологічні, інформаційно-комунікаційні. Саме таку диференціацію використовуватимемо при дослідженні формування фахових компетенцій у майбутніх документознавців під час опанування ними навчального курсу "Інформаційно-аналітична діяльність". Отже, *мета* нашого дослідження — з'ясувати можливість впровадження компетентнісного підходу, а саме

професійних компетенцій під час вивчення документознавчих дисциплін, зокрема курсу "Інформаційно-аналітична діяльність".

Серед дисциплін фахової підготовки майбутніх документознавців універсальністю, інтегративним характером вирізняється "Інформаційно-аналітична діяльність". У сучасних умовах існування інформаційного суспільства, глобалізованого інформаційного простору інформаційна аналітика стає чи не найвизначальнішим показником фахової підготовки майбутніх документознавців. Адже сьогодні немає перешкод для отримання та зберігання інформації (навпаки, її занадто багато і не завжди якісної!), але є проблема в її аналітичному опрацюванні, переробленні та підготовці на цій основі якісного інформаційного продукту — аналітичного документа. Аналітична робота передбачає знання багатьох наук (хоча б на початковому рівні!), зокрема таких, як інформатика, теорія комунікації, системний аналіз, лінгвістика, логіка, методологія наукового пізнання, етика, право, історія, психологія, філософія, соціологія, економічні науки тощо. Перелік можна продовжувати, бо фах інформаційного аналітика настільки унікальний, що потребує, по-суті, універсальних знань, яких ніколи не буде достатньо. Те саме можна сказати і щодо професійних компетенцій майбутнього документознавця, аналітика.

Науковці визначають компетенцію як "знання й розуміння (теоретичне знання академічної сфери, здатність знати й розуміти), знання, як діяти (практичне та оперативне застосування знань у конкретних ситуаціях), знання, як бути (цінності як невід'ємна частина способу сприйняття й життя з іншими в соціальному контексті). Це предметна галузь, у якій індивід добре обізнаний і в якій він проявляє готовність до виконання діяльності" [1, с. 32].

Отже, відповідно до класифікації професійних компетентностей за М. Слободяником [5, с. 110] насамперед розглянемо управлінські компетентності. Серед них найважливішими є: розуміння сутності прийняття і змісту управлінського рішення; розроблення і реалізація стратегії розвитку інформаційно-аналітичної служби; здійснення ефективного контролю за управлінськими рішеннями тощо. Теоретичні аспекти формування цих компетентностей можемо констатувати при вивченні дисципліни "Інформаційно-аналітична діяльність" — це теми "Інформаційно-аналітична діяльність як специфічний різновид людської діяльності" (розділ "Процес прийняття рішення"); "Теоретичні основи інформаційно-аналітичної діяльності" (розділ "Загальні професійні вимоги до рівня фахової підготовки аналітика"); "Практика організації інформаційно-аналітичної діяльності" (розділи "Ієрархічні рівні організації інформаційної діяльності", "Організація діяльності інформаційно-аналітичної служби") та інші.

Формування організаційних компетентностей (організація діяльності колективу, праці аналітиків, стратегічне та оперативне планування, здійснення звітності тощо) відбувається під час вивчення таких тем, як: "Методи організації інформаційно-аналітичної діяльності", "Організаційні аспекти управління інформаційними ресурсами", "Інформаційно-аналітичний процес: суть, принципи, інструментарій", "Планування інформаційно-аналітичної діяльності в організації" та інших. Так, скажімо, під час вивчення уже названих розділів "Процес прийняття рішення" та "Загальні професійні вимоги до рівня фахової підготовки аналітика" обов'язково буде приділятися увага формуванню організаційних компетентностей.

Інноваційні компетентності передбачають спроможність документознавців-аналітиків до здійснення як модифікувальних, так і радикальних змін, залучення до названих процесів підлеглих. Ці компетентності принаймні частково формуються під час вивчення тем: "Інформаційно-аналітична діяльність як специфічний різновид людської діяльності", "Характеристика основних різновидів аналітичної діяльності", "Інформаційно-аналітичний процес: суть і значення", "Види і форми організації інформаційної діяльності в суспільстві",

"Головні фактори результативності аналітика", "Специфіка організації інформаційних послуг у сфері управління" та інших.

Технологічні компетентності означають вмінє володіння програмними засобами, наповнення і використання баз даних, знання технологій пошуку інформації тощо. Звичайно, ці компетентності формують, в першу чергу, такі спеціальні дисципліни, як "Інформатика та комп'ютерна техніка", "Системи управління базами даних", "Прикладне програмне забезпечення", "Інтернет-технології та ресурси" тощо. Проте, на нашу думку, і дисципліна "Інформаційно-аналітична діяльність" може і має формувати у фахівців зазначені компетентності. Принаймні достатні знання в аналізованій інформаційній галузі майбутній фахівець набуває, вивчаючи теми: "Інформаційний процес: суть і значення", "Розвиток засобів інтелектуалізації інформаційної діяльності", "Нові інформаційні технології", "Використання геоінформаційних технологій" та інші.

Важливими за значенням для фахівця є формування інформаційно-комунікаційних компетентностей: вільний обмін інформацією, організація документальних потоків і масивів, створення і ефективне використання документознавчих сайтів. Необхідні для цього знання майбутній документознавець отримує, опановуючи такі теми і розділи, як: "Комунікаційний процес як суспільна функція інформаційно-аналітичної діяльності", "Види комунікації, їх взаємодія у сфері комунікативного простору", "Управління комунікативними процесами", "Організаційні аспекти управління інформаційними ресурсами", "Інформаційно-комунікаційні технології як чинник розвитку інформаційного суспільства" та інші.

Висновки. Як бачимо, формування фахових компетентностей у документознавців є на сьогодні актуальною проблемою дисциплін, оскільки розкриває широкі горизонти для професійного становлення і подальшого кар'єрного зростання. Знання, отримані під час вивчення дисциплін документознавчого спрямування, зокрема "Інформаційно-аналітичної діяльності", майбутній фахівець примножуватиме упродовж усієї своєї виробничої діяльності. Вважаємо, що компетентнісний підхід у викладанні таких дисциплін значно покращить фахову підготовку майбутніх документознавців, аналітиків, задовольнить гостру соціальну потребу суспільства в універсальних фахівцях, документознавцях-управлінцях, менеджерів.

Список використаної літератури

1. Артьомова М. Г. Компетентнісний підхід в системі вищої освіти як пріоритет її модернізації у вищому навчальному закладі / М. Г. Артьомова, архімандрит Віктор (В. В. Бєдь). — Режим доступу: <http://www.kau.com.ua/2010-02-18-15-31-00/35-2010-02-19-10-58-12/61-2010-04-30-17-32-49>. — Назва з екрана.
2. Зязюн І. А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи // Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи : [монографія] / І. А. Зязюн. — К. : Глухів, 2005. — С. 10—18.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. — К. : КІС, — 2004. — 112 с.
4. Савченко О. П. Компетентнісний підхід у сучасній вищій школі / О. П. Савченко // Е-журнал "Педагогіка і наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку". — 2010. — С. 16—23.
5. Слободяник М. С. Компетентнісний підхід як чинник удосконалення підготовки майбутніх документознавців // Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. / Донец. нац. ун-т [та ін.]. — Донецьк, 2012. — С. 110—111.

В статтє рассматриваются вопросы компетентностного подхода к подготовке будущих документоведов на примере изучения дисциплины "Информационно-аналитическая деятельность".

The article looks at the implementation of competence-oriented approach to training future Records Managers in teaching Information Analysis.

Надійшла в редакцію 22 червня 2012 року